

Lezingen: Exodus 32,7-14; Lucas 15,1-10

“We hielden ons streng aan de zondagsrust. Lezen mocht, goddank. Dat was toch het enige wat ik wilde, dus ik had helemaal geen problemen met de zondag. Maar mijn broer zat met zijn handen in het haar. Die hield helemaal niet van lezen. En fietsen op zondag mocht ook niet. Autorijden was ook totaal uitgesloten en nu scheuren de dominees in volkswagens van kansel naar kansel om hun preken te slijten dat is toch niet te geloven? Begin jaren zestig kwam er zo'n houding van: we hebben het eigenlijk allemaal verkeerd gezien. Tien jaar lang krijg je te horen dat je niks mag op zondag – zelfs niet met de veerpont naar Rozenburg – en dan mag ineens alles wel? Uiteindelijk klopte het sowieso niet: er staat nergens in de bijbel dat er op zondag gerust moet worden. Het is 'gedenk de sabbatdag' niet 'gedenk de zondag'...”

Ik weet niet op u met zomergasten op tv een tijdje geleden Maarten 't Hart hebt gezien. Met het daarnet voorgedragen citaat uit zijn boek gaf deze lange zomer avond een beeld hoe de schrijver over 'de zonde' sprak. De kerk met al zijn onzinnige invulling wat het woordje zonde zou betekenen, zo meende hij, was door de mand gevallen. Voor Maarten hoefde het helemaal niet meer. De waarde die zijn kerk pretendeerde was voor hem door de praktijk gevoed onderuitgehaald. De mensen die probeerden die kerkelijke waarde nog overeind te houden wisten hem niet meer te boeien. Zijn moeder en neef, zo bleek het uit de interviews, ten spijt.

Het klinkt ons wellicht niet vreemd in de oren. De kranten staan er tegenwoordig vol van. Bisschoppen en priesters kwamen erdoor in het nieuws. 'De zonde' kreeg ineens een naam. Je blijft er verstelt van staan als je het allemaal leest. De mantel der liefde hield veel oneigenlijks schuil zelfs tegen beter in.

De lezing vanuit het boek van de uittocht gaat ook over wat 'zonde' zou zijn. De schrijver van Exodus brengt zijn twee-spraak tussen de Eeuwige en Mozes helder over. Vele oneigenlijkheden moeten in het leven van de mensen indertijd zijn ingeslopen. Het had nog weinig te maken met het oorspronkelijke voorschriften, Thora. In ons verhaal komen de mensen zelf niet in opstand of worden door de situatie niet de mensen geïrriteerd, zoals bijvoorbeeld met Maarten 't Hart het geval is. Het is de Eeuwige zelf die vanuit zijn eigenlijke Onbenoembaarheid zelf ingrijpt. Een literaire mogelijkheid om de Eeuwige te quoten als in een ware theateropvoering. De zonde van het volk wordt aan de kaak gesteld. De eeuwige in gesprek gewikkeld met zijn plaatsbekleder op aarde Mozes ergert zich groen en geel aan dat volk dat met zijn wetten er de pet naar gooit. Een volk die dat onzichtbare en onbenoembare zat is, zelfs de plaatsbekleder niet meer in het vizier heeft. Een stoere stier op sokkel moest uitkomst bieden.

Zonde, een thema apart!

Met de lezing van Lukas worden we tegelijk op een ander spoor gezet. Lukas is in de ban van de woorden en daden van Jezus van Nazareth en verhaalt erover. Eigenlijk heeft Lukas maar één onderwerp, of beter gezegd, over één mens die Jezus heet, uit Nazareth. Nu weten we dat Jezus als joodse boreling, de man van wet en profeten was. Hij schroomde ook niet aan Thora en profeten een eigentijdse invulling te geven. De ingeslopen oude gewoonten als interpretaties

van de wet opzij te zetten en de natuurlijke oplossing alle ruimte te geven en dit alles verlucht met een aardig verhaaltje als markant voorbeeld. Maar die interpretatie gaf dan wrijving aan de scherpslijpers, die Farizeeën en schriftgeleerden die zo graag die Thora volgens het oude adagium in stand hielden: zo de oude zongen, piepen de jongen.

Maar Jezus liet zich niet van de wijs brengen. Zonde of wat er voor doorgaat is voor Jezus geen thema. Dat brengt hem wel in conflict met de scherpslijpers als farizeeën en sadduceeën, maar dat deerde hem niet. Een uiteindelijke dodelijke scheiding der geesten wordt bewerkstelligd. De scherpslijpers begrijpen er niets van. Wordt dan een scheiding met het officiële Jodendom in gang gezet? Jezus weet beter. Jezus blijft zich beroepen in de evangeliën op Thora. Maar zij die zeggen die Thora te kennen en te vertegenwoordigen bestrijden hem te vuur en te zwaard en aarzelen niet hem lijfelijk te doodverven als de verrader en verkrachter van die wet.

Het conflict waar Lukas ons vanmorgen mee confronteert is dus een conflict binnen en over Thora over haar wezenskern en dus over het Godsbeeld en het heil. Het is een theologisch conflict, beter gezegd: een religieus conflict.

Van meet af aan botst telkens en opnieuw weer het geloven van Jezus op die letterknechtheid, muggenzifterij, starre rechtlijnigheid en kerkelijke machtswellust. Lukas leest en ervaart dat de scherpslijpers, de alwetters niet echt op God betrokken zijn, maar uit zijn op het eigen belang en de zelfgerechtigheid. Lukas maakt er in zijn brieven geen enkel geheim van dat 'de tempel' – het bolwerk van rechtzinnigen – het eigenlijke middelpunt, het eigenlijke strijdtoneel is. Voor Jezus is die tempel het prototype van ongeloof en heidendom. Daar keert hij tafels om, daar verafschuwt hij gedrag en gaat er tenslotte aan ten onder.

Echt geloofd wordt er in het tegendeel ervan: Galilea, randgebied, dissident en buitenkerkelijk, door Jeruzalem met de nek aangekeken, verdoemd! Op het moment dat het evangelie werd samengesteld, Lukas zijn verhaal componeerde, was dat trotse bouwwerk van de Joden, hun middelpunt van geloof, al jaren tot een ruïne vervallen.

Vandaag wordt veel nagedacht over een revival van de kerk als instituut. Allerlei acties worden ondernomen, verschillende kerkgemeenschappen hebben hun doelen bijgesteld. Je staat er soms versteld van hoe commerciële acties ten grondslag liggen aan de lokroep van het instituut.

In een artikel in Trouw van de Amerikaans Nederlandse historicus hoogleraar James Kennedy, stelt hij, dat het geen nieuw gegeven is dat grote volkskerken hun maatschappelijke positie en gezag altijd maar weer willen benadrukken. Die opstelling niet meer werkt. Kerken moeten goed beseffen, - zo gaat hij voort - dat hun kansen meer, ja vooral op lokaal niveau liggen. En daarvoor is een andere manier van denken noodzakelijk. De kerk is er ook niet om goede burgers voor de maatschappij te leveren.

Het is 'broodnodig' dat er organisaties zijn zoals de kerk, die mensen de kans geven te ontstijgen aan de materiële werkelijkheid en andere alternatieve visies bieden.

Heel profetisch schets Kennedy dat rampen, klimaatverandering, het opraken van grondstoffen, en door spirituele uitgeputheid een einde tot stand brengt aan onze kapitalistische consumptiemaatschappij. Uiteraard kon hij niet vertellen hoe

lang dat zal duren. Maar dat veranderingen in de toekomst zullen gaan plaatsvinden, staat voor hem als een paal boven water.

Op die veranderingen mag de kerkganger vandaag gaan anticiperen en erover nadenken hoe verder te gaan nu de leerstelling geen item meer is, slechts naar de werkelijke reden van gemeenschapsbinding gezocht moet worden. Woorden als verbondenheid, samen delen en leven aan bod moeten komen. Geloven dan meer met zingeving, minder intellectueel en meer met gevoel en vertrouwen te maken zal hebben.

Maarten 't Hart kan nog zoveel schoppen als hij wil over het aangedane onrecht van de kerk van zijn jeugd, onze en de komende generatie zal alle zeilen moeten bijstellen geloof te verwoorden en over te dragen zoals bedoelt. Het zou zonde zijn als dat niet zal gaan gebeuren, wij er niet over nadenken hoe die voortgang zal zijn.